

انتشار ۲ کتاب ایرانی در بازارهای عربی منطقه

نشر جمال در آستانه فرارسیدن میلاد مهدی موعود، حضرت ولی عصر(عج)، کتاب «آقا جان سلام» را برای گروه سنی کودک منتشر کرد و در دسترس مخاطبان قرار داد. این اثر که به قلم حجت‌الاسلام والمسلمین غلامرضا حیدری ابهری نوشته شده، تلاش دارد با طرح پرسش‌های مختلف و متنوع، به زندگی حضرت مهدی (عج) پرداخته و کودک امروز را با منجی عالم بشریت آشنا کند.

همزمان با انتشار نسخه فارسی این اثر، کتاب حاضر با عنوان «سلام یا مهدی!» نیز به کوشش سیداحمد احمد به زبان عربی ترجمه شده و قرار است در کشورهای منطقه از جمله عراق، لبنان، سوریه، بحرین و... توزیع شود. نشر جمال همچنین ترجمه عربی کتاب دیگری از حیدری ابهری را نیز به‌تازگی منتشر کرده است. «آنانهج‌البلاغه» عنوان اثری است که در آن نویسنده کوشیده تا کتاب گرانسنگ و

«جام جم» فرصت‌ها و تهدیدهای عمومی‌شدن شهروند- خبرنگاری را بررسی می‌کند

صید جاسوس مجانی!

پدیده شهروند- خبرنگاری مانند هر پدیده مدرن دیگری از یک‌سو، در بستر تاریخی- اجتماعی خاصی شکل گرفته و از سوی دیگر، خود در حال بر ساخت بستر یا بسترهای جدیدی در حوزه ارتباطات، فرهنگ، سیاست و حتی اقتصاد است. شهروندان در جوامع جدید و به‌طور کلی انسان عصر جدید، ماهیت و هویت جدیدی نسبت به ادوار گذشته یافته و همین تجدّد، منشأ آثار و تغییرات فراوان و عمیقی شده است. حضور شهروندان- به‌مثابه سوزّه‌های منفرد و آزاد- در میدان تحولات، در کنار استفاده از فناوری‌های دیجیتال و شبکه‌های مجازی برای به‌اشتراک‌گذاشتن زیست فردی یا رویداد‌های عمومی از اصلی‌ترین ارکان ماهیت شهروند- خبرنگاری است.

زمینه‌های تولد

این پدیده نو تاریخ تولد دقیقی ندارد، نکته مهم و به لحاظ منطقی و زبانی نیز شاخصه معینی برای تعریف و تعیین ماهیت آن وجود ندارد. برای تعریف آن تنها می‌توان به برخی نشانه‌های عینی و تاریخی تمسک جست. برخی معتقدند که ستون پیشنهادات و انتقادات روزنامه‌ها یا وبلاگ‌نویسی شهروندان را می‌شود نخستین صورت‌های شهروند- خبرنگاری قلمداد کرد، درحالی‌که در وبلاگ‌نویسی، برخلاف شهروند- خبرنگاری، آنچه غلبه دارد تحلیل اخبار است و نه خود خبررسانی و تهیه گزارش زنده میدانی از حوادث و پدیده‌ها. به بیان دیگر در وبلاگ‌نویسی، نویسنده هنوز دریافت‌کننده خبر از مراجع و منابع رسمی است درحالی‌که در شهروند- خبرنگاری، کاربران خود تولیدکننده هستند. ولی بایان حال، این نظر عاری از اعتبار نیست اما به‌هیچ‌وجه نباید بستر تحقق شهروند- خبرنگاری را به این موارد محدود کرد. ضمن این‌که گسترش شبکه‌های مجازی و اپلیکیشن‌های ارتباطی بود که بستر ظهور و توسعه شهروند- خبرنگاری و اطلاع‌رسانی غیرسرمی را بیش از هر زمان دیگری فراهم کرد. زمینه دیگری که می‌توان به آن اشاره کرد، بستر تحول اجتماعی است که در یک چرخه، مخاطبان دریافت‌کننده و منفعل دیروز را به کاربران تولیدکننده و فعال امروز تبدیل کرده است. از یک‌سو میل به مشارکت اجتماعی، به گسترش شیوه‌های اثرگذاری ارتباط جمعی منجر شده و از سوی دیگر، توسعه فناوری‌های ارتباطی، امکان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های اجتماعی را بیش از گذشته فراهم کرده است. از اشتراک احوال فردی و خانوادگی گرفته تا کنش سیاسی، همگی مصادیق این سنخ تحول اجتماعی هستند که آنچه به‌عنوان نخ تسبیح، جامع آنهاست، مفهوم «اشتراک» و «اشتراک‌گذاری» است.

یک جریان منتفات در سرزمین پارس‌ها

فارغ از بسترهای ایجابی پیدایش و گسترش شهروند- خبرنگاری، باید به دو زمینه سلبی در ظهور و بروز این پدیده خصوصاً در ایران اشاره کرد. نخست، باید به القای انگاره «سانسور و کنترل اخبار توسط حاکمیت و رسانه‌های وابسته» توسط جریان‌های معاند پرداخت؛ باورپذیری روایت جریان‌های ضدایرانی باعث شده است در افکارعمومی جامعه هدف‌شان از رسانه‌های داخلی تا حدی اعتبارزایی شود. این مسیر ابتدا با جعل شهروندان خارج‌نشین به‌عنوان شهروند- خبرنگار آغاز شد و آرام‌آرام وجوه واقعی به خود گرفت. از طرفی می‌بایست ضعف در خبررسانی حرفه‌ای و تضعیف مرجعیت خبری داخلی در کنار اکتفا به ساختارهای قدیمی ارتباط با شهروندان و عدم خلاقیت در برقراری ارتباط محتوایی با شهروندان را دیگر بستر سلبی بروز این پدیده دانست.

تجربه‌های غیرایرانی

اما برای درک بستر تاریخی شهروند- خبرنگاری بهتر است نمونه‌ها و مصادیق جدیدتر آن را در طول تاریخ و در مناطق مختلف دنیا بررسی کنیم. برای این کار به‌طور مختصر، به بازخوانی یکی از نمونه‌های موفق این پدیده در کشور کره‌جنوبی و روزنامه آنلاین «اوه‌مای‌نیوز» پرداخته می‌شود. در گزارشی درباره شروع شهروند- خبرنگاری حرفه‌ای در کشور کره‌جنوبی آمده است: «روزنامه اوه‌مای‌نیوز در فوریه ۲۰۰۰ راه‌اندازی شد و نه‌تنها از لحاظ مالی موفق شد (که برای سازمان‌های خبری آنلاین امری عادی به‌شمار نمی‌رود)، بلکه درعین حال از منظر روزنامه‌نگاری نیز در جامعه کره‌جنوبی به‌موقیّت دست یافت‌بخش گسترده‌ای از مطالبی‌که

روی سایت این روزنامه انتشار می‌یابد (حدود ۸۰ درصد مطالب) توسط شهروندان معمولی نوشته می‌شود؛ افرادی که مایلند دستی هم در روزنامه‌نگاری داشته باشند، شعار اصلی سایت «هرشهروندیک‌گزارشگر» است؛ به این معنی که گزارشگران شهروند (reporters citizen) آشکارا تشویق می‌شوند مطالبی را تشخیص دهند که جریان غالب مطبوعات و رسانه‌های رسمی آنها را دنبال نمی‌کند. آنچه به‌عنوان مطالب برتر انتخاب می‌شود در بالای مهم‌ترین صفحات سایت قرار می‌گیرد در حالی‌که مطالب اختصاصی به صفحات مربوط به خود منتقل می‌شود (و به این ترتیب بین مطالب پایه، فوق‌العاده و اختصاصی تمایز ایجاد می‌شود). شهرت این سایت خبری به دلیل بهره‌گرفتن از روزنامه‌نگاری تحقیقی (investigative journalism) به‌سختی به دست آمده‌است. بر همین اساس سردبیران با شهروند- خبرنگاران در جلسات بحث و تبادل نظر به تعامل می‌پردازند و به پرسش‌های آنها پاسخ می‌دهند. این روزنامه آنلاین نام آشنا در کره‌جنوبی جا افتاده و هر روز حدود دو میلیون بازدیدکننده دارد. همچنین سایت اوه‌مای‌نیوز بین‌المللی‌که انگلیسی‌زبان است، فوریه ۲۰۰۴ راه‌اندازی شد که گزارش‌های خبری را از ۶۰۰۰ شهروند در ۱۰۰ کشور جمع‌آوری می‌کند.»

موفقیت مالی این روزنامه کره‌ای و ساختار تنظیم مطالب در آن، دو نکته قابل‌تأمل در گزارش فوق است. درباره‌گرینش و تنظیم خبرها و ارتقای کیفیت محتوای تولیدی روزنامه همان‌طور که دکرش گذشت، می‌توان جلسات مشاوره‌ای، آموزشی و تبادل نظر سردبیران با شهروندان علاقه‌مند تولید محتوا را به‌عنوان یک الگوی موفق به رسانه‌های داخلی معرفی کرد. پس از معرفی جریان این روزنامه کره‌ای، باید به اقبال کاربران در سراسر جهان به تهیه اخبار و گزارش زنده در تحولاتی همچون تسخیر ساختمان بورس آمریکا (جنبش وال‌استریت) و اطلاع‌رسانی شهروندان در فرآیند بیداری اسلامی و اشتراک‌گذاری بین‌المللی تصاویر این خیزش بزرگ در کشورهای جهان اسلام اشاره کرد و به‌عنوان دو الگوی موفق اما موقت دیگر از آنها نام برد که جنبه‌های توفیق و ناکامی آنها نیاز به‌واکاوی و ریشه‌یابی دارد.

این شهروند – خبرنگار واقعا کی به دنیا آمد

همان‌طور که گفته شد، مخاطبان دریافت‌کننده دیروز به کاربران تولیدکننده امروز تبدیل شده‌اند و به‌واسطه همین ملاک‌ها و نشانه‌های مفهومی و عینی است که می‌توان ماهیت این پدیده را تعریف و تحلیل کرد. شهروند- خبرنگاری یک معنای عام دارد که شامل هر کنش اطلاع‌رسانی توسط شهروندان و ارتباط ایشان با رسانه‌ها مانند وبلاگ‌نویسی و... می‌شود و تاریخ آن به قدمت خود رسانه‌ات و یک معنای خاص دارد که به لحاظ تاریخی به مقطع معاصر یعنی دوره استفاده عمومی از ابزارهای دیجیتال در خبررسانی بازمی‌گردد و منحصر در تولید خبر و گزارش میدانی تصویری و صوتی است.

۳ رکن قوام‌بخش

بنابراین، سه معیاری که در اینجا تا حدی به روشن شدن ماهیت شهروند- خبرنگاری کمک می‌کند، نخست: مفهوم «استفاده از فناوری‌های دیجیتال» مثل گوشی‌های هوشمند. دوم: اطلاع‌رسانی مستقیم و زنده از رویدادها و موضوعات (شامل خبر و گزارش) و سوم: بستر شبکه‌های اجتماعی برای انتشار اطلاعات است. در نتیجه، منظور از مفهوم «شهروند- خبرنگاری» همین فرآیند سه‌ضلعی

«اطلاع‌رسانی میدانی با استفاده از ابزار دیجیتال و انتشار آن در بستر فضای مجازی» است. این سه ضلع را برحسب این‌که در تعریف پدیده شهروند- خبرنگاری، جنبه بنیادی و غیرقابل انکار دارند، باید سه رکن قوام‌بخش ماهیت آن دانست.

خبرنگاری جای خود اما شهروندی مهم است

تاکنون آنچه ذکر شد، ناظر به وجه خبرنگاری این پدیده بود؛ در صورتی که شهروند- خبرنگاری پدیده‌ای مدّرن است که جنبه‌فاعلیت شهروندان – به‌مثابه سوزّه‌های آزاد – در عرصه عمومی را نمی‌توان نادیده گرفت. به تعبیر دیگر، سه ضلع فوق‌الذکر، معطوف به وجه فنی خبرنگاری این پدیده است، درحالی‌که وجه شهروندی آن نیز نه‌فقط قابل چشم‌پوشی نیست بلکه فنی و نادیده‌انگاری آن مستلزم تناقض است. رکن شهروندی در پدیده شهروند- خبرنگاری قوام‌بخش این پدیده است؛ چرا که از یک سو، بدون آن این پدیده می‌معنا می‌شود و از سوی دیگر، شهروندان در ظهور این پدیده فاعلیت دارند و البته خود مفهوم شهروندی نیز مقتضی واکاوی است که در علوم اجتماعی و سیاسی جدید این کار صورت گرفته‌است. در اینجا فقط اجمالا از حیث ارتباط این مسأله با حوزه رسانه و جنگ ادراکی به این مقدار اکتفا می‌شود که مفهوم شهروندی نسبت وثیقی با حقوق عامه و قوانین اجتماعی دارد و بدون آنها معنا نمی‌شود. لذا در بحث شهروند- خبرنگاری نیز این مولفه‌ها باید ملاحظه و پیش‌بینی شود و از یک سو، حقوق شهروندان در این موضوع به رسمیت شناخته و رعایت شود و از سوی دیگر هنجارها و قواعد اجتماعی (اعم از رسمی یا عرفی) که محدودکننده و جهت‌دهنده به رفتار شهروندان است، در کنار تمهید فضا برای آموزش و ساماندهی شهروند- خبرنگاری در عرصه عمومی درنظر گرفته‌شود. حال‌اگر حواس‌مان به وجه شهروندی نباشد مسیر جعل شهروند‌نماهای خارج‌نشین و دور از واقعه برای پیشبُرد اهداف سیاسی رونق می‌گیرد.

ارزشمند سید رضی را از زبان خود این کتاب به مخاطب کودک معرفی کند. نویسنده در این کتاب ابتدا به معرفی سید رضی، به‌عنوان یکی از دانشمندان جهان اسلام، پرداخته و مخاطب کودک و نوجوان را با او و آثارش آشنا کرده است. در ادامه بخش‌های مختلف نهج‌البلاغه مانند خطبه‌ها معرفی شده است. این اثر نیز قرار است در کشورهای منطقه توزیع شود.

آن Reporter Citizen به معنای «شهروند‌گزارشگر» و دیگری که جدیدتر است و در دوره کنونی به همین معنای مصطلح شهروند- خبرنگاری به کار می‌رود، مفهوم Citizen Journalism است. برای فهم ماهیت این پدیده بهتر است ابتدا زمینه‌های تاریخی آن را دریافت و بعد سراغ تحلیل ذات آن رفت؛ پدیده‌ای که از عمر آن زمان زیادی نمی‌گذرد و از همین رو، برای طبقات مختلف از جمله حاکمان، اندیشمندان و عموم مردم، تا حدی ناشناخته مانده است. ضمن این‌که به وسیله شناخت ماهیت شهروند- خبرنگاری است که می‌توان بخش مهمی از ظرفیت‌ها و چالش‌های موجود در حوزه ادراکی و رسانه‌ای موجود را بازشناسی و ترمیم کرد.

شتاب گردش اطلاعات

مهم‌ترین ظرفیتی که برای شهروند- خبرنگاری می‌توان نام برد، افزایش بی‌نظیر سرعت گردش اطلاعات و خبررسانی نسبت به قبل است. مقوله سرعت در اطلاع‌رسانی و خبرنگاری سنتی یکی از ارکان مهمی است که در کنار دو مقوله دقت و صحت ارکان خبرنگاری حرفه‌ای و قابلیت راستی‌آزمایی اخبار را تشکیل می‌دهد. تا پیش از این، این خبرگزاری‌ها بودند که نسبت به روزنامه‌ها و سایر رسانه‌ها می‌توانستند با سرعت بیشتر به تولید و انتشار اخبار بپردازند اما با ظهور و رواج شهروند- خبرنگاری ملاحظه می‌شود که تولید و انتشار محتوای خبری و گردش اطلاعات به کمترین زمان خود رسیده است؛ موضوعی که البته باعث شده دو رکن دیگری دقت و صحت تحت‌الشعاع نادیده‌گیری قرار گیرد. مایش نقاط ضعف و آسیب‌هایی که در تمام عرصه‌ها از دید رسانه‌های رسمی پنهان مانده است، دیگر امکان و ظرفیت بزرگ و مهم شهروند- خبرنگاری است. رسانه‌های شناخته‌شده به‌دلیل تصلب ساختارهای صوری و محتوایی که دکرشان گذشت و محدودیت‌های قانونی و عرفی، عمدتاً به موضوعات ثابت و تعیین‌شده‌ای می‌پردازند، در حالی که شهروند- خبرنگاران به لحاظ موضوعی و انتخاب سوزّه‌و هم به لحاظ نحوه پرداخت و جهت‌دهی به خبر می‌توانند کمک بزرگی به دیده‌شدن فرصت‌های مغفول یا معضلات و ناهنجاری‌های پیدآ و پنهان جامعه و طبیعت بپردازند.

افزایش فرصت‌های کسگری

یکی از امکانات دیگری که این پدیده ایجاد می‌کند، تقویت حضور در کنش‌های جمعی و مناسبت‌های سیاسی مثل انتخابات‌ها و رویدادهای ملی است. نکته دیگر این‌که کارشناسان امور رسانه معتقدند جهروندان مشتاق به تولید محتوا، برای رسانه‌ها ظرفیت بزرگی محسوب می‌شوند؛ چراکه وقتی محتوای تولیدشده توسط یک مخاطب یا کاربر در رسانه‌ای منتشرشد، رابطه‌اوبان رسانه مستحکم می‌شود، زیرا از یک سو، رسانه‌های مرجع امکان انتشار عمومی محتوای تولیدی شهروندان را فراهم می‌کنند و از سوی دیگر با این کار به‌طور قابل توجهی، هم سرمایه اجتماعی خود را افزایش می‌دهند و هم به لحاظ مالی و اقتصادی صرفه‌جویی می‌کنند.

مسیر تولید جاسوس مجانی

در تعریف ساده شهروند – خبرنگار، این شهروندان هستند که در تحقق و توسعه شهر عاملیت و نقش مستقیم دارند و از این‌رو در تعریف ماهیت آن، صرفاً نباید به وجوه فنی کرد و مباحث اجتماعی و حقوقی را مسکوت گذاشت. درباره وجه فنی شهروند- خبرنگاری بنیادی «اطلاع‌رسانی میدانی، استفاده از ابزار دیجیتال و انتشار آن در بستر فضای مجازی» رواج شهروند- خبرنگاری باید منتظر چهار تحول اساسی در فرآیند اطلاع‌رسانی بود؛ نخست: از حیث منبع متحول می‌شود، دوم «رسمیت» خبر است که تبدیل می‌شود، سوم، فرم و صور است که تغییر می‌کند، چهارم این‌که محتوای خبر هم به تبع فرم، دچار تحول می‌شود. افزایش گردش اطلاعات و اخبار، پرداختن به وجوه پنهان رویدادها و بازتولید ظرفیت انسانی برای رسانا هستند که شهروند – خبرنگاری می‌تواند ایجاد کند، خلأ بنیادی در حوزه سواد رسانه‌ای و نقایز کاربران و شهروندان را با نوعی بلا تکلیفی قانونی مواجه کرده‌اند و از سوی دیگر، زمینه ظهور آسپ‌هایی که در بخش آسیب‌شناسی بررسی خواهند شد. تبدیل شهروند- خبرنگار به جاس‌ شهروند- خبرنگاری مرتتب می‌شود. ارسال اطلاعات اماکن حساس نظامی یا صنعتی برای رسانه‌ها یا این پدیده هستند. پس تا دیر نشده کاری کنیم که جریان‌های رقیب از سازمان‌های جاسوسی گرفته تا نتوانند به راحتی و بدون هزینه از خیل مشتاقان و دغدغه‌مندان و فعالان اجتماعی جاسوس مجانی صید

تحلیل

نکوداشت زرین‌کوب در دانشگاه تهران

معاونت فرهنگی و امور رسانه‌ای اداره کل با همکاری دانشکده ادبیات دانشگاه تهران و انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، برنامه‌ای را با نام زرین روزگاران به مناسبت یکصدمین سالگرد تولد زنده‌یاد دکتر عبدالحسین زرین‌کوب را برگزار می‌کند. معاون فرهنگی و امور رسانه‌ای اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان تهران درخصوص اجرای این نکوداشت بیان کرد: این برنامه در راستای پاسداشت و بازشناساندن هرچه بیشتر متفکران و صاحب‌نظران به‌عنوان سرمایه‌های بارز ش اجتماعی و تمدنی سرزمین پرواژه ایران، تدارک دیده شده است. عبدالرضا علی پناه افزود: شناخت بزرگانی چون استاد زرین‌کوب که هویت، فرهنگ و تاریخ ما را شکل می‌دهند و آموزه‌های آنها، تاریخ مصرف ندارند، نمونه‌های درخشان و تکرار نشدنی به‌شمار می‌روند. گفتنی است طبق برنامه، این مراسم امروز سه‌شنبه ۹ اسفند از ساعت ۱۴ تا ۱۸ در تالار فردوسی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران برگزار خواهد شد.

موزه

اهدای ۱۳۳ منسوجات نفیس به موزه رضوی

مجموعه‌دار ایرانی مقیم کشور ایتالیا ۱۳۳ تخته فرش و منسوجات نفیس متعلق به ایران و آسیای شرقی را به موزه آستان قدس رضوی اهدا کرد. در مراسم اهدای این مجموعه ارزشمند حجت‌الاسلام والمسلمین سید جلال حسینی، معاون تبلیغات آستان قدس رضوی ضمن تقدیر از این واقف ارجمند اهدای این مجموعه از آثار متعلق به ایران و آسیای شرقی را باعث غنی‌شدن گنجینه فرش موزه رضوی به لحاظ دارا بودن آثار بین‌المللی عنوان کرد.

وی با بیان این‌که موزه با اطلاعاتی که به مخاطب خود می‌دهد زنده است، تصریح کرد: ایران قدمت چند هزارساله در بافت فرش دارد اما مرکز برای مطالعات فرش در ایران نیست و ما بنا داریم موزه فرش رضوی را به پژوهشکده فرش مبدل کنیم. شایان ذکر است بخش عمده‌ای از این مجموعه متعلق به دوره قاجار بوده و در کنار آن آثاری از منسوجات و دست‌بافه کشورهای آسیای شرقی همچون پاکستان، افغانستان، تاجیکستان و ترکمنستان نیز وجود دارد.

زادروز مردبی حاشیه سینمای ایران

امروز ۹ اسفند زادروز سعید پورمسمیمی، کارگردان و بازیگر بی‌حاشیه کشور است. هنرمند نقش‌های ماندگاری که در طول بیش از نیم‌قرن حضور در سینما و تئاتر و دریافت سه سیمرغ بلورین برای فیلم‌های ناخداخورشید، تحفه‌ها و پرده آخر در رشته بهترین بازیگر نقش دوم، به استاد بازی در نقش‌های دوم معروف است. از او در دومین جشنواره کمدی کلّ آقا به عنوان پیشکسوت سینمای کمدی تقدیر به عمل آمد.

